

– Nem akarom köntörfalazással vesztegetni az időt, – mondta Cleanthes, Demeához intézve szavait –, még kevésbé kívánok Philo jámbor szónoklatára válaszolni; inkább csak röviden elmagyarázom, hogyan látom én ezt a kérdést. Nézz körül a világban, vedd szemügyre az egész és egyenként minden alkotórészét: azt találod, hogy mindez voltaképp nem más, mint egyetlen hatalmas gépezet, amely további végtelen számú kisebb gépezetre oszlik, amelyek mindegyike maga is hasonlóképp tovább osztható, messze túl azon a határon, ameddig az emberi érzé-

kek és képességek követni és magyarázni képesek őket. Mindezek a különféle gépezetek még legparányibb alkotórészeikben is olyan pontossággal illeszkednek egymáshoz, hogy az mindenkit csodálattal tölt el, aki csak egyszer is elmerült szemléletükben. A természet egészében az eszközök és célok különös illeszkedése minden tekintetben hasonlít az emberi találékonyság, tervezés, gondolkodás és értelem műveihez, jóllehet jelentősen felülmúlja azokat. Mivel tehát az okozatok hasonlatosak egymáshoz, az analogikus okoskodás minden szabályát betartva arra a következtetésre jutunk, hogy az okok is hasonlítanak, s hogy a természet Alkotója némiképp hasonlatos az ember elméjéhez, bár a megalkotott mű nagyszerűségével arányban képességei messze felülmúlják az ember képességeit. Ezzel, és egyedül ezzel az *a posteriori* érveléssel egyszerre bizonyítjuk az Istenség létezését, valamint az emberi elméhez és értelemhez való hasonlatosságát.